

AMIR TEMUR QO‘SHININI YIG‘ISHI VA TA‘MINLASHI

Mamajonov Soyibjon Halilovich

Farg‘ona Davlat Universiteti harbiy ta‘lim fakulteti katta o‘qituvchisi.

Mo‘minov Azizbek Tojali o‘g‘li

Farg‘ona Davlat Universiteti harbiy ta‘lim fakulteti 20.142-guruh talabasi.

Ahmadaliyev Muhammadali G‘aybullajon o‘g‘li

Farg‘ona Davlat Universiteti harbiy ta‘lim fakulteti 20.136-guruh talabasi.

Abdulbarov Zuhurjon Shukurjon o‘g‘li

Farg‘ona Davlat Universiteti harbiy ta‘lim fakulteti 20.138-guruh talabasi.

Annotatsiya

Ushbu maqolada Amir Temurning o‘z qo‘shinini yig‘ishi va ta‘minlashi tartibi haqida qisqa yoritilgan. Ushbu maqola Oliy va O‘rta maxsus ta‘lim muassasalari talabalariga harbiy san‘at sirlari bilan yaqindan tanishish uchun mo‘ljallangan.

Kalit so‘zlar: Kavaleriya (*radandozlar*) qismlari, lager joyi, og‘ir otliqlar, harbiy kengash, jangchilarni ta‘minlanishi, Jangchilar chodiri, qurol-yarog‘lar, qo‘shinga xizmat qiluvchi ma‘muriyat, stavka, bargoh, miod vaqti, harbiy parad.

Ushbu maqolada biz Amir Temur qo‘shinini yig‘ish to‘g‘risidagi qarori qabul qilganidan keyin qilgan ishlarini yoritib ekanmiz uning qo‘shinida to‘xtovsiz takomillashib borayotgan muntazam armiyaning ko‘pgina xususiyatlari mujassamligini ya‘ni qo‘shinning aniq soni, jangovar tartib (yosol) belgilanishiga guvoh bo‘lamiz.

Uning kavaleriya qismlari ko‘p hollarda bir birlaridan nafaqat kiyim-boshlari, bayroqlari va anjomlarining ranglari bilan, balki otlarining rangi bilan ham farq qilgan. Bunday farq qilishlik jang paytida qo‘shinni boshqarishda katta rol o‘ynagan. Dushmanga nisbatan ustunlik, otliqlarning yuqori harakatchanligi va Amir Temur tomonidan ularni mohir manyovr qilinishi bilan ta‘minlandi.

Harbiy ishni rivojlantirishdagi uning qo‘shgan katta hissasi, butkul yangi

ko‘rinishdagi kavaleriya qismlarini (*radandozlar*) joriy etgani bo‘lib, u nafaqat o‘z qanotlarini himoya qilish uchun, balki dushman qanotlarini aylanib o‘tish va front ortiga zarba berish uchun ham belgilandi.

Otliq qo‘shin armiyaning zarbdor qismini tashkil etgan va yengil va og‘ir otliqlarga bo‘lingan. Yo‘llar, o‘qdorlar, qilichlar bilan qurollangan yengil otliqlar razvedka bilan shug‘ullanganlar, qo‘riqlov xizmatini olib borganlar va kerak bo‘lgan hollarda dushmanning ilg‘or otryadlariga qarshi jangga kirganlar.

Saralangan jangchilar va zodagonlardan tuzilgan og‘ir otliqlar dushmanning asosiy zarbdor kuchlariga qarshi jang olib borgan. Chavandozlar nayza, dubulg‘a, zirh, qilich, yoy, o‘qlar solingan sadoq bilan qurollanganlar.

Harbiy yurishdan oldin Amir Temur odatda harbiy kengash (*mashvarat*) chaqirgan, unda harbiy boshliqlar, beklar va amirlar ishtirok etganlar. Davlatning turli qismlaridan, Oliy Bosh Qo‘mondonning ad‘yutanti (*tavachi*) yetkazgan maxsus buyruqqa (*muchalkaga*) binoan qo‘shin yig‘ilgan. Jangchilarni yig‘ishdan tashqari tavachilarning majburiyatlariga qo‘shinni joylashtirilishini, uning harakatlanishi va jangovar tartibini nazorat qilish ham kirgan.

Amir Temur o‘z qo‘shinini, jangni olib borish uchun hamma kerakli narsalar bilan ta‘minlanishiga, lagerlarda joylashishiga alohida e‘tibor bergan.

Sohibqironning buyrug‘iga binoan viloyatlar hukmdorlari, tumanlar va shaharlar beklari, qal‘alar boshliqlari (*darug‘a*) ro‘yxat bo‘yicha ko‘rsatilgan muddatda o‘z qo‘shinlari, anjomlari, oziq-ovqatlari bilan oldindan ko‘rsatilgan yerga (*miod eri*) yetib kelganlar.

To‘xtamishga qarshi Dashti-Qipchoqqa harbiy yurishni uyushtirishdan oldin (1390–1391) Amir Temur o‘zining o‘rinbosarlariga qo‘shinni uzoq davrga yetadigan oziq-ovqat, qurol-yarog‘ va boshqa kerakli narsalar bilan ta‘minlashga buyruq bergan. Har bir jangchi bitta yoyga, o‘ttizta o‘qqa, bitta kamondonga, bitta qalqon va bitta zaxira otga ega bo‘lgan. Safar chog‘ida har o‘nta jangchiga bitta chodir, ikkita belkurak, kirka, o‘roq, arra, bolta va yuzta igna berilgan.

Har bir jangchi bundan tashqari o‘zi bilan arqon, teri va qozon olib yurgan. Oddiy jangchilar safar chog‘ida o‘n sakkiz kishiga bitta chodir olib yurganlar. Ularning har biri yonida ikkita otni yetaklab yurgan, o‘zi bilan yoy, zirh, qilich, o‘qdor, o‘nta igna, bolta, arra va teridan tikilgan qop olib yurishi kerak bo‘lgan.

Jangchilar chodirlarda beshtadan bo‘lib joylashganlar. Ko‘zda tutilgan ta‘minot bo‘yicha ularning har biri dubulg‘a, zirh, qilich, yoy, o‘qdor va ot bilan

Proceedings of International Congress on “Multidisciplinary Studies in Education and Applied Sciences”

Hosted Online from Ottawa Canada on December 10th, 2022.

www.conferencezone.org

ta'minlangan. O'n begi alohida chodirga joylashgan. U zirh, qilich, yoy, kamondon bilan qurollangan. U o'zi bilan beshta qo'shimcha otni olib yurish huquqiga ega bo'lgan.

Yuz begiga ham alohida chodir berilgan. Uning qurol-yarog'larini qilich, yoy, zirh, o'qdon, gurzi, to'qmoq va kolchugalar (simdan tayyorlangan halqachalarni bir biriga o'tkazib to'qilgan ko'ylak) tashkil etgan. Yuz begiga qo'shimcha o'nta ot berilgan.

Ming begi chodirdan tashqari soyabonga ega bo'lib, qurol-yarog'lari nayza, qilich, o'q-yoy, dubulg'a, zirh (*chax, oroyna*), kolchugalardan iborat bo'lgan.

Piyodalar harbiy yurishlar paytida qilich, yoy va kerakli sondagi yoyning o'qlari bilan qurollanib harakatlanganlar.

Qo'shin bilan birgalikda bir joydan ikkinchi joyga qassoblar, oshpazlar, qovurilgan va qaynatilgan go'sht sotuvchilar, novvoylar, arpa, meva sotuvchilar ko'chib yurganlar. Jangchilarga ko'chma hammomlar xizmat ko'rsatgan. Yurishlarda nafaqat jangchilar, balki qo'shinga xizmat qiluvchi ko'p sonli ma'muriyat ham ishtirok etgan. Bu yerda temirchilar, qurolsozlar, duradgorlar, teriga ishlov beruvchilar, yer qazuvchilar, xo'jalik ishlarini bajaruvchilar va boshqalar bo'lgan. Amir Temur qo'shini safarlarida harakatlanayotgan jangovar qo'shin korpusi ortidan yirik qurolsiz omma harkat qilgan.

Qo'shinni yig'ish to'g'risidagi qaror chiqqanidan keyin, jangchilar o'z oilalari, anjomlari, oziq-ovqatlari bilan birgalikda belgilangan joyga yetib kelganlar. Lagerning (*o'rdagohning*) markazida Oliy Bosh Qo'mondonning stavkasi joylashgan bo'lib, turli-tuman qismlar va birlashmalarning chodirlari—oddiy jangchilarning chodirlaridan tortib yirik harbiy boshliqning chodirigacha bo'lgan, har bir kishi o'zining joylashgan joyini juda yaxshi bilgan.

Lagerda Oliy Bosh Qo'mondonning rang-barang bayroqlar bilan bezatilgan chodiri (*bargoh*) o'rnatilgan. Ko'rsatilgan vaqtda (*miod vaqti*) lagerga yetib kelgan jangchilar, joriy etilgan tartibga ko'ra o'z joylarini egallaganlar va qo'shinning ko'rigiga tayyorgarlik ko'rganlar.

Kerakli sondagi jangchilar yig'ilganidan keyin, harbiy lagerda kamonchilar, arbaletchilar, tosh uloqtiruvchilar, nayzachilar, to'pchilar va boshqalardan tashkil topgan ulkan qo'shinning ko'rigi bo'lgan. Qo'shinda yonuvchi aralashma (*neft*) solingan xurmachalarni uloqtirish uchun maxsus askarlar bo'lib, ular o't otuvchi orudiyalarning to'xtovsiz ishlashlarini ta'minlaganlar.

Oliy Bosh Qo‘mondonning buyrug‘iga ko‘ra jangchilar himoya sovutlarida, to‘liq qurol-yarog‘lari bilan saflanganlar. Ko‘rik o‘tkaziladigan maydonda turli qismlarga tegishli bo‘lgan yashil, qizil, sariq, binafsha, qora, ko‘k bayroqlar hilpirab turgan. Harbiy orkestr sadosi ostida Amir Temur navbatma-navbat jangchilar sherengalari oldidan o‘tgan. Jangchilar nayzalarini baland ko‘tarib, bo‘lajak jangga tayyor ekanliklarini namoyon etib baland ovozda na‘ra (*suron*) tortganlar.

Jangchilarning jangovar ruhi va tayyorgarligini aniqlash uchun yurishlar va janglardan oldin harbiy paradning o‘tkazilishi Temuriylar davrida ham an‘ana bo‘lgan. Ko‘rikda nafaqat qo‘shin birlashmalari, balki asosiy kuchlarning ortidan harakatlanadigan ta‘minot aravalari ham ishtirok etgan.

Lagerning atrofi chuqur xandaqlar bilan o‘ralgan va qo‘riqlov zastavalari va postlari bilan puxta qo‘riqlangan. Lagerda o‘rnashgan paytlarda qo‘shin qo‘riqlov xizmatini olib borgan. Qo‘riqlov qismlari lagerdan 5–6 km oldinga chiqqan, undan postlar, postlardan soqchilar ajratilgan va oldinga yuborilgan.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki Amir Temur o‘z qo‘shinini yeg‘ish uchun o‘z buyrug‘ini ishlab chiqqan va ko‘rik o‘tkaziladigan katta maydon tanlagan. Kerakli sondagi jangchilar ya‘ni qo‘shinni barcha turlari bilan birgalikda yonuvchi aralashma (*neft*) solingan xurmachalarni uloqtirish uchun maxsus askarlari bo‘gan bir-necha bo‘linmalardan tashkil topgan ulkan qo‘shin yig‘ilgan. Qo‘shinni bu kabi yeg‘ish tartibini Sohibqiron tomonidan o‘ylab topilgan va u jangchilarning jangovar ruhiyatiga va tayyorgarligiga katta etibor qaratgan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xalilovich.M.S/ (2022). Sultan Jalaliddin Manguberdi’s Struggle Against the Mongolia Invasion. Zien Journal of Social Sciences and Humanities, 5, 80-81.
2. Xalilovich, M.S. (2022). AT THE SAME TIME, SPITAMEN’S CAVALRY WAS THROWN INTO THE RIVER, AND AN ATTEMPT WAS MADE TO HIDE ON ONE OF THE ISLANDS IN THE MIDDLE OF THE RIVER. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 10(2), 615-617.
3. Khoshimov, A., Mamajonov, S., Bahramov, K. (2022). About Valence of the Word in the Uzbek Language. EUROPEAN JOURNAL OF BUSINESS STARTUPS AND OPEN SOCIETY, 2(2), 136-139.
4. Harbiy tarix san’ati, darslik H.Dadaboev. Toshkent 2013.
5. Harbiy tarix, darslik S.Mamajonov. Toshkent 2021.